

POSTANOWIENIE

27 czerwca 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 27 czerwca 2023 r. w Warszawie,
zażalenia H. B.

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu

z 31 sierpnia 2022 r., I ACa 810/20,

w sprawie z powództwa J. K.

przeciwko H. B.

o zapłatę,

oddala zażalenie.

(PG)

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z 31 sierpnia 2022 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu w sprawie o zapłatę z powództwa J. K. przeciwko H. B., na skutek skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 31 stycznia 2022 r., odrzucił tę skargę na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. jako nieopłaconą.

W zażaleniu od tego postanowienia pełnomocnik pozwanego, zaskarżając je w całości, zarzucił naruszenie art. 398⁶ § 2 k.p.c. w zw. z art. 102 ust. 1 u.k.s.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i odrzucenie skargi kasacyjnej z uwagi na brak fiskalny, podczas gdy sytuacja finansowa, a także osobista i zdrowotna skarżącego nie pozwalała na pokrycie kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie oraz rodziny; art. 233 § 1 k.p.c. przez błędne, w związku z treścią zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, dokonanie ustaleń faktycznych przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu, stanowiących podstawę wydania zaskarżonego postanowienia i w efekcie przyjęcie, że pozwany był w stanie uiścić opłatę z tytułu sporządzonej skargi kasacyjnej; art. 171 k.p.c. poprzez błędne uznanie, iż pozwany nie był uprawniony do wystąpienia z wnioskiem o przywrócenie terminu do uiszczenia opłaty sądowej, a w konsekwencji odrzucenie przedmiotowego wniosku; art. 316 § 1 k.p.c. w zw. z art. 361 k.p.c. i bezpodstawne pominięcie okoliczności, że opłata z tytułu skargi kasacyjnej została uiszczona przez pozwanego na rachunek Sądu drugiej instancji oraz pominięcie przedłożonych w sprawie dokumentów. Jednocześnie pełnomocnik pozwanego na podstawie art. 380 w zw. z art. 398²¹ i art. 394¹ § 3 k.p.c. wniósł o kontrolę postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 27 maja 2022 r. w przedmiocie oddalenia wniosku pozwanego o jego zwolnienie o kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym oraz o kontrolę postanowienia tego Sądu z 31 sierpnia 2022 r. w przedmiocie odrzucenia wniosku pozwanego o przywrócenie terminu do uiszczenia opłaty sądowej od skargi kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 31 stycznia 2022 r. Powołując się na te zarzuty, pozwany wniósł o uchylenie zaskarżonego

postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pełnomocnik pozwanego wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 31 stycznia 2022 r., którym oddalono apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z 31 lipca 2020 r., składając jednocześnie wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, w szczególności od opłaty od skargi kasacyjnej, uzasadniając go „niemożnością jej poniesienia bez uszczerbku utrzymania koniecznego sobie i rodziny”, w sytuacji, kiedy to jej uiszczenie naraziłoby pozwanego oraz jego rodzinę na taki uszczerbek. Do wniosku dołączono oświadczenie pozwanego o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania. Postanowieniem z 27 maja 2022 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu oddalił wniosek pozwanego o zwolnienie od kosztów sądowych, a odpis tego orzeczenia doręczono pełnomocnikowi pozwanego 13 czerwca 2022 r., przy czym wobec jego bezczynności, tj. braku uzupełnienia braku fiskalnego skargi kasacyjnej, tygodniowy termin do jej opłacenia upłynął bezskutecznie z dniem 20 czerwca 2022 r.

Wobec zgłoszenia przez pełnomocnika pozwanego w zażaleniu skierowanym do Sądu Najwyższego, w ramach szczególnego trybu weryfikacji instancyjnej, wniosku o kontrolę przez Sąd Najwyższy postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 27 maja 2022 r. w przedmiocie oddalenia wniosku pozwanego o zwolnienie go od kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym, w pierwszej kolejności koniecznym było zbadanie przesłanek wydania tego postanowienia, które w bezpośredni sposób wpłynęło na rozstrzygnięcie, postanowieniem z 31 sierpnia 2022 r., o odrzuceniu skargi pozwanego, z uwagi na jej nieopłacenie. Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą Sądu Najwyższego, katalog zaskarżalnych do tego Sądu postanowień jest zamknięty i nie obejmuje postanowienia sądu drugiej instancji w przedmiocie zwolnienia od kosztów sądowych, jako postanowienia wypadkowego, które nie kończy postępowania w sprawie. Postanowienie rozstrzygające wniosek o zwolnienie od kosztów, wydane przez sąd drugiej instancji nie podlega, więc, odrębnemu zaskarżeniu,

nadto nie jest uzasadniane (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 kwietnia 2013 r., V CZ 127/12, niepubl.). Nie oznacza to jednak, że niezaskarżalne postanowienie sądu drugiej instancji, odmawiające zwolnienia od opłaty od skargi kasacyjnej, nie podlega jakiejkolwiek kontroli sądowej. Jeżeli, bowiem skutkiem odmowy zwolnienia od opłat jest nieopłacenie skargi kasacyjnej, a to doprowadziło w konsekwencji do jej odrzucenia, wówczas Sąd Najwyższy, rozpatrując zażalenie na postanowienie odrzucające skargę kasacyjną, bada na wniosek strony na podstawie art. 380 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., również zasadność postanowienia sądu drugiej instancji o odmowie przyznania zwolnienia od opłat od skargi kasacyjnej (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 16 lipca 2008 r., II CZ 40/08, niepubl. i z 5 marca 2009 r., III CZ 9/09, niepubl.). Z tych względów Sąd Najwyższy uznał, że nie zachodzi podstawa do zawieszenia – zgodnie z wnioskiem pozwanego - postępowania zażaleniowego do czasu rozstrzygnięcia postępowania toczącego się przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawach wskazanych w zażaleniu (w tym o sygn. akt SK 59/21), skoro na wniosek pozwanego zawarty w jego zażaleniu istniała możliwość dokonania oceny merytorycznej zasadności postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 27 maja 2022 r. odmawiającego zwolnienia pozwanego od kosztów sądowych związanych z wniesioną skargą kasacyjną.

W realiach sprawy, w ocenie Sądu Najwyższego, nie sposób było dopatrzeć się uchybień, które dyskwalifikowałyby postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 27 maja 2022 r. Zasadnie Sąd ten uznał, że oświadczenie pozwanego o jego sytuacji finansowej nie daje podstaw do przyjęcia, aby nie był on w stanie uiścić ciążącej na nim opłaty od skargi kasacyjnej. Pozwany nie wykazał, bowiem, ponad wszelką wątpliwość, że mimo obciążających go zobowiązań finansowych nie jest on w stanie uiścić opłaty sądowej związanej z wniesieniem skargi kasacyjnej. Okoliczność posiadania obciążeń finansowych, nawet jeśli jest prawdziwa, nie oznacza sama przez się, że są dokonywane przez dłużnika płatności z tytułu istniejących zobowiązań na rzecz jego wierzycieli w czasie poprzedzającym konieczność dokonania opłat sądowych. Od chwili wydania zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu do chwili doręczenia pozwanemu odpisu postanowienia tego Sądu odmawiającego zwolnienia go od

kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym minął znaczny okres, w czasie którego pozwany miał możliwość zgromadzenia koniecznych środków finansowych niezbędnych do sprostania wymogom fiskalnym, jakie niesie za sobą postępowanie kasacyjne. Sam skarżący przyznał, że dysponuje majątkiem, z którego uzyskuje dochód, co wiąże się z możliwością pozyskania środków finansowych na uiszczenie kosztów sądowych i które ostatecznie zostały przez pozwanego pozyskane o czym świadczy uiszczenie 13 lipca 2022 r. należnej opłaty do skargi kasacyjnej, ale już po upływie terminu do jej uiszczenia.

Z akt sprawy wynika, że po upływie terminu na uiszczenie opłaty od skargi kasacyjnej pozwany uiścił nie tylko opłatę sądową należną od skargi, ale także złożył wniosek o przywrócenie mu terminu do uiszczenia tej opłaty, który to wniosek został odrzucony postanowieniem Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 31 sierpnia 2022 r. (k. 384). Z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia nie wynika, aby przesłanką jego wydania było również wydanie przez ten Sąd postanowienia z 31 sierpnia 2022 r. o odrzuceniu wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia opłaty od skargi kasacyjnej. Z tych względów należy jedynie wskazać, że zasadności wydania zaskarżonego postanowienia nie podważa okoliczność uiszczenia przez pozwanego opłaty od skargi kasacyjnej już po upływie terminu do jej opłacenia oraz złożenie przez pozwanego wniosku o przywrócenie terminu do uiszczenia tej opłaty. W świetle art. 168 § 1 i 2 k.p.c. żądanie przywrócenia terminu do dokonania spóźnionej czynności procesowej może zostać uwzględnione tylko wtedy, gdy uchybienie terminu do jej dokonania pociąga za sobą ujemne dla strony skutki, a opóźnienie nastąpiło bez winy wnioskodawcy. Uzupełnianie braków formalnych pisma procesowego, w tym fiskalnych, nie stanowi samodzielnej czynności procesowej, o której mowa w art. 168 § 1 k.p.c. Jak podkreślił Sąd Najwyższy w postanowieniu z 27 stycznia 2005 r., II UZ 48/04 (niepubl.), przewidziana w art. 168 § 1 k.p.c. możliwość przywrócenia terminu do dokonania czynności procesowej, który został przekroczony, dotyczy czynności procesowej, a nie jej elementów składowych kreujących ją lub tworzących jej formę. Jeżeli więc sąd odrzucił środek odwoławczy z powodu niespełnienia któregoś z jego wymagań i nieusunięcia braku, wniosek o przywrócenie terminu może dotyczyć wniesienia tego środka, a nie tylko usunięcia jego braku. Jest tak również dlatego, że jeśli

środek odwoławczy został odrzucony, zniweczone zostały wszelkie związane z nim skutki procesowe (zob. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 31 maja 2000 r., III ZP 1/00, OSNC 2001, nr 1, poz. 1). W takiej sytuacji wniosek o przywrócenie terminu jedynie do uzupełnienia braków środka odwoławczego, w tym uiszczenia opłaty, byłby wnioskiem bezprzedmiotowym, a przywrócenie terminu tylko w tym zakresie nie umożliwiłoby skutecznego wniesienia tego środka, uprzednio odrzuconego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 11 stycznia 2008 r., V CZ 121/07, niepubl.). W efekcie, jak wskazano w orzecznictwie Sądu Najwyższego, termin do uiszczenia opłaty od czynności procesowej nie podlega przywróceniu (zob. postanowienie z 9 lipca 2008 r., V CZ 44/08, OSNC-ZD 2009, nr 2, poz. 55).

Odnosząc się natomiast do sformułowanych w zażaleniu zarzutów należy kompleksowo stwierdzić, iż z utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że w razie wniesienia przez stronę zastępowaną przez zawodowego pełnomocnika skargi kasacyjnej, od której, stosownie do wskazanej wartości przedmiotu zaskarżenia, pobierana jest opłata stała lub stosunkowa, sąd drugiej instancji, po doręczeniu postanowienia oddalającego w całości lub w części wniosek o zwolnienie skarżącego od kosztów sądowych oraz bezskutecznym upływie terminu przewidzianego w art. 112 ust. 3 u.k.s.c. odrzuca skargę kasacyjną na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z 16 marca 2017 r., III CZP 82/16, OSNC 2017, nr 7-8, poz. 75 oraz powołane tam obszerne orzecznictwo Sądu Najwyższego). Zdarzeniem aktualizującym obowiązek uiszczenia opłaty dla strony reprezentowanej przez profesjonalnego pełnomocnika jest doręczenie postanowienia o oddaleniu wniosku o zwolnienie od kosztów, a w przypadku jego zaskarżenia, doręczenie postanowienia o oddaleniu zażalenia na takie postanowienie. Prawomocne oddalenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych (w całości lub w części) powinno stanowić dla takiego pełnomocnika informację o obowiązku uiszczenia opłaty w terminie tygodniowym od daty doręczenia postanowienia. Tymczasem w realiach przedmiotowej sprawy pomimo skutecznego doręczenia pełnomocnikowi pozwanego odpisu postanowienia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z 27 maja 2022 r. w przedmiocie oddalenia wniosku pozwanego o jego

zwolnienie o kosztów sądowych w postępowaniu kasacyjnym, co nastąpiło 13 czerwca 2022 r. (k. 333), pełnomocnik ten, w aspekcie wymogów fiskalnych skargi kasacyjnej, pozostał bierny, bowiem złożył jedynie wniosek o sporządzenie uzasadnienia tego postanowienia, który, jako niedopuszczalny, został odrzucony przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. oddalił zażalenie jako bezzasadne.

(PG)

[ł.n]